

ВІДГУК

офіційного опонента про дисертаційне дослідження

Денисюк Юлії Іванівни

«Президентський меморандум як жанр інституційного дискурсу
(на матеріалі меморандумів Барака Обами 2009 – 2016 років)»,

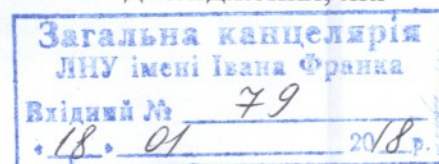
подане на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук
зі спеціальності 10.02.04 – германські мови. – Львів, 2017. – 228 с.

Дисертаційна праця Юлії Іванівни Денисюк, подана на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук та схвалена експертною комісією, є науково обґрунтованим самостійним внеском у дискурсологію з огляду на ретельне вивчення президентського дискурсу як різновиду дискурсу політичного, зокрема семантичних та комунікативно-прагматичних аспектів президентських меморандумів Барака Обами, оприлюднених у період його перебування на посаді президента США.

Актуальність дисертації визначається тим, що вона виконана у руслі антропоцентричної парадигми сучасних мовознавчих студій, а також фрагментарністю існуючих мовознавчих досліджень американського президентського дискурсу як підтипу президентського дискурсу. Розглядаючи особливості інформаційної взаємодії 44 президента США з іншими суб'єктами політичної комунікації, авторка робить новий крок у дослідженні інституційного дискурсу.

Дисертація Ю. І. Денисюк органічно вписується в коло наукових досліджень, які проводяться у Львівському національному університеті імені Івана Франка в межах наукової теми «Текст, культура, соціум: міждисциплінарні студії різножанрової типології».

У рецензованій праці авторка ставить *мету* виявити та схарактеризувати особливості президентського меморандуму як жанру інституційного дискурсу. Окреслена мета логічно узгоджується з *об'єктом* та *предметом* дослідження, які

опрацьовані з належним врахуванням здобутків комунікативної лінгвістики, лінгвістичної прагматики та дискурсології (праці Н. І. Андрейчук, Ф. С. Бацевича, Л. Р. Безуглої, І. А. Бехти, Р. І. Дудка, А. П. Мартинюк, І. С. Шевченко тощо), генології (праці А. Д. Белової, Т. А. Космеди, О. О. Селіванової, Т. В. Яхонтової тощо).

Ілюстративний матеріал (586 меморандумів 44 президента США Барака Обама, загальним обсягом 290 855 слів) проаналізовано за допомогою низки сучасних загальнонаукових і мовознавчих *методів*, серед яких провідними є: метод моделювання, застосування якого дозволило авторці запропонувати індуктивну модель структури досліджуваних меморандумів; метод контент-аналізу, за допомогою якого авторкою встановлено глибинну спорідненість текстів президентських меморандумів; метод аналізу словникових дефініцій, який уможливив опис наповнення референтних полів складників мовнокультурних кодів; метод критичного дискурс-аналізу, який слугував для доведення зв'язку текстів меморандумів і соціальних умов та владних взаємин у суспільстві.

Застосування комплексного підходу до аналізу президентського меморандуму як мовленнєвого жанру інституційного дискурсу та виокремлення його основних жанрових ознак є свідченням *наукової новизни* дисертації, у якій авторка *вперше* здійснила всебічний аналіз структурних, семантичних та комунікативно-прагматичних характеристик президентських меморандумів Барака Обама. *Новим* є опис мовнокультурного кодування досліджуваних президентських меморандумів, а також здійснення їхньої прагматичної класифікації.

Окреслені в дисертації мета та завдання, парадигма методів дослідження із застосуванням структурного, семантичного та функціонального підходів до аналізу президентських меморандумів Барака Обама свідчать про глибоку філологічну обізнаність Юлії Іванівни та забезпечують належну повноту опису фактологічного матеріалу дисертаційної праці.

Не викликає сумніву *практичне значення* проведеного дослідження, оскільки його результати, теоретичні положення та ілюстративний матеріал можна використовувати у навчальному процесі у вищій школі. Вони є цінними для оновлення теоретичних курсів із низки дисциплін, зокрема, лексикології англійської мови, лінгвокультурології, комунікативної лінгвістики, лінгвістичної генології та лінгвістичної прагматики.

Основні положення та висновки дисертаційної праці достатньо повно висвітлені у 6 одноосібних статтях, опублікованих у фахових наукових виданнях України, а кожен етап дисертаційного дослідження пройшов належну *апробацію* на 7 міжнародних науково-практичних конференціях та 1 всеукраїнській науково-практичній конференції. Обсяг друкованих праць та їх кількість відповідають вимогам МОН України щодо публікації основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук. Зміст *автореферату* є ідентичним до змісту дисертації та відображає основні положення та висновки дослідження.

Структура дисертації логічно впливає з її мети та виконання тих актуальних для сучасного мовознавства завдань, які на самому початку дослідження поставила перед собою авторка. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів із висновками до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел та шістьох додатків.

У першому розділі рецензованої праці окреслюються теоретичні засади аналізу американського президентського меморандуму як жанру президентського дискурсу. Здобувачкою запропоновано визначення базових понять дослідження: дискурс влади (с. 31); інституційний дискурс (с. 35 – 36); політичний дискурс (с. 39); президентський дискурс (с. 44); американський президентський дискурс (с. 56); президентський меморандум (с. 64 – 65).

Методологічним засадам аналізу американського президентського меморандуму як мовленнєвого жанру присвячено другий розділ дисертації, у якому обґрунтовано застосування структурного, семантичного та

функціонального підходів до аналізу президентського меморандуму як одиниці мови, мовлення та комунікації.

У третьому розділі дисертації поетапно описано процедуру аналізу структурних і семантичних особливостей президентських меморандумів. На першому етапі дослідження виявлено сталі, змінні та факультативні компоненти структури президентських меморандумів (с. 98 – 104). На другому етапі президентські меморандуми Барака Обама класифіковано на тематичні групи та проаналізовано мовнокультурне кодування й наповнення виокремлених референтних полів у текстах кожної тематичної групи (с. 105 – 131). Окрему увагу зосереджено на гібридності як потенційній ознаці жанру президентського меморандуму (с. 132 – 135).

У четвертому розділі праці обґрунтовано доведено, що усі проаналізовані президентські меморандуми є перформативними мовленнєвими актами, тобто мовлення президента має нормативні для соціуму наслідки. Дисертантка вирізняє чотири групи перформативних дієслів та, відповідно, чотири типи мовленнєвих актів: декларування та наміру, рішення та проголошення, розпорядження, оцінки. Такий поділ уможлиблює подальше виокремлення чотирьох комунікативно-прагматичних типів меморандумів.

Виконане Ю. І. Денисюк дослідження є, безперечно, вагомим внеском у подальше вивчення президентського меморандуму як жанру інституційного дискурсу. У загальних висновках до дисертації вдало синтезується все те нове, що отримано авторкою внаслідок глибоких і різнобічних лінгвістичних спостережень, та окреслюються перспективи подальшого вивчення президентських меморандумів як мовленнєвого жанру з урахуванням особливостей президентських дискурсів у різних країнах, а також перспективи зіставного дослідження різних типів меморандумів із використанням методики опису мовленнєвих жанрів інституційного дискурсу.

Дисертацію оформлено відповідно до чинних стандартів. Повний обсяг дослідження становить 228 сторінок, із них 168 сторінок основного тексту

праці (включно 26 рисунків та 15 таблиць). Список використаних джерел налічує 263 позиції праць вітчизняних та зарубіжних авторів, включно лексикографічні джерела та найменування джерел ілюстративного матеріалу, що є безперечним свідченням наукової ерудиції та широкої обізнаності Ю. І. Денисюк із найновішими досягненнями у галузі сучасного мовознавства. Це дає вагому підставу для тверджень про об'єктивність, надійність і достовірність отриманих у дисертації результатів та висновків.

Позитивно оцінюючи кандидатську дисертацію Юлії Іванівни Денисюк, вважаємо, що запропонована різноаспектна праця містить низку дискусійних положень, серед яких зазначаємо такі:

1. Перший дискусійний момент пов'язаний з поділом президентських меморандумів на тематичні групи. Зрозуміло, що деякі меморандуми важко віднести до певної групи, особливо якщо вони містять твердження *“to protect and advance the national interests of the United States at home and abroad”* (с. 170). До гібридних меморандумів у дисертації віднесено меморандуми, які зберігають структурну форму листа, проте виконують функцію меморандуму (с. 133). Однак, приклад меморандуму президента Барака Обами від 19 січня 2012 року (с. 129) також має структурну форму листа, але віднесений дисертанткою до тематичної групи «меморандуми з організаційного забезпечення роботи структур і відомств у питаннях боротьби з тероризмом».

2. Ілюстративний матеріал у 3 та 4 розділах дисертації описано ретельно, із залученням сучасних методів дослідження. Однак, після наведених у праці таблиць варто було б запропонувати авторську інтерпретацію отриманих даних, зокрема стосовно кількісного розподілу комунікативно-прагматичних типів президентських меморандумів Барака Обами (с. 159) та кількісних показників реалізації прагматичних категорій у президентських меморандумах Барака Обами (с. 163).

3. Розглядаючи наповнення референтних полів у президентських меморандумах Барака Обами за допомогою програми контент-аналізу Tropes,

Юлія Іванівна звертається також і до аналізу словникових дефініцій (с. 115, с. 116, с. 117), який, на нашу думку, варто було б провести на матеріалі декількох словників, особливо стосовно лексем *peace* (с. 130) та *terrorist* (с. 131), що їх зустрічаємо у меморандумах з питань боротьби з тероризмом.

4. У 4 розділі дисертації розглянуто фактор адресата в президентських меморандумах (підпункт 4.1.2., с. 146 – 151). За результатами проведеного аналізу президентські меморандуми Барака Обама найчастіше адресовані держсекретареві США. На нашу думку, такий аналіз логічно було б продовжити у напрямку виявлення того, чи тип адресата впливає на мовнопрагматичні особливості президентських меморандумів.

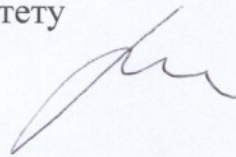
5. Порівняльний аналіз президентських меморандумів Барака Обама та Дональда Трампа видається дещо завчасним, зокрема з огляду на різну кількість меморандумів двох президентів, хоча, безумовно, основні тенденції можна прослідкувати вже тепер. Дисертантка констатує наявність лише 3 тематичних груп у президентських меморандумах Дональда Трампа (с. 168 – 169) та виокремлює нову тематичну групу, пов'язану «з урегулюванням питань безпеки», проте включає у неї меморандуми, які також стосуються військових питань (с. 169): зазначимо, що тематична група «Військові питання» виокремлена дисертанткою у президентських меморандумах Барака Обама (с. 109 – 110). Також ймовірно припустити, що поява президентських меморандумів, особливо з питань зовнішньої політики, безпеки та тероризму, зумовлена світовими політичними подіями, які відбуваються у період перебування конкретного президента на посаді.

Вищенаведені міркування не знижують цінності рецензованої дисертаційної праці, не торкаються суті проведеного дослідження, не ставлять під сумнів вагомість отриманих наукових результатів та мають рекомендаційний характер. Дисертація Ю. І. Денисюк є завершеною науковою працею, оригінальною за задумом і сучасною за способом виконання, що містить нові підходи до розгляду важливих питань комунікативної лінгвістики.

На підставі детального знайомства з дисертацією, авторефератом та основними публікаціями стверджую, що дисертаційне дослідження «Президентський меморандум як жанр інституційного дискурсу (на матеріалі меморандумів Барака Обама 2009 – 2016 років)» відповідає вимогам п. 11, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженому постановою КМУ №567 від 24.07.2013 зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ №656 від 19.08.2015 та №1159 від 30.12.2015, а його авторка, **Денисюк Юлія Іванівна**, заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови.

Офіційний опонент:

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри комунікативної лінгвістики та перекладу
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича

I. M. Микитюк

Учений секретар

Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича:

кандидат політичних наук, доцент

I. M. Кубай